

ANYA, FIA, SZENTLÉLEK

Amire a fia megszületett, a férje már túl volt egy kis híján halálos betegségen, ő maga pedig egy kényszerű abortuszon.

Ráadásul a kettő összefüggött. Dr. Édes a kórbonctanon szedett össze valamiféle komisz hullafertőzést, ami főképp a tüdejét támadta meg. Az egyik lebenyének a háromegyedét kellett kivágni, hogy legyen némi esélye a kór ellen. Lilike terhes volt már, de ahogy mondták, nagy szerencsére még nem annyira előrehaladott állapotban, hogy ne lehessen megcsinálni a kűretet. Ebben a helyzetben nem szabad kockáztatni, mondták. A sok-sok orvos. A férje kollégái, főnökei. Továbbá az apósa is, aki a gyógyszeratan professzora volt. Kedves, dörmögő öregúr. Hát jól van, Lilike, mondta dörmögve, annyi gyereketek lesz még, ahányat csak akartok.

De nem ő, gondolta Lilike, amikor már üres hassal feküdt a savanyú kórteremben.

Aztán majdnem úgy lett minden, ahogy a papa jósolta. Dr. Édesen segített a tüdőműtét, Lilike pedig szinte vezényszóra újból teherbe esett.

Fia született egy havas, februári szombaton. Dr. Édes az apjáról akarta elnevezni, mert ez volt a családi hagyomány, hogy az új jövevény mindig a nagyapja nevét kapja, Lilike pedig ragaszkodott a férje nevéhez, így lett a kisbaba is Mihály.

És egyszerűen Mihály. Az anyósa a lelkére kötötte, rögtön a hazaérkezésük után. Semmi Misi, Misike, Miska – csakis Mihály. Az olyan komoly, és amellet persze szép. Arkangyalos.

Mihály, suttogta Lilike végtelen szeretettel, amikor a babát kivette a kiségyből, hogy megszoftassa; Mihály, rebegte, amikor a jóllakott csecsemőt visszatette szunyókálni.

Kéthetes lett Mihály, amikor a bal keze középső ujján, a második és harmadik ujjperc közötti ránc felrepedt, majd a kenőcsözés ellenére hirtelen bepirosodott, és a baba ujjá érzékelhetően megdagadt. Dr. Édes, aki tüdőnyavalyája után jobbnak látta maga mögött hagyni a kórbonctant, és már a gyermekklinikán dolgozott, próbálta megnyugtadni a feleségét. Azt mondta, ilyesmi gyakran előfordul. Meglátja, ahogy jött, úgy el is múlik. Hozott

egy másik fajta, erősebb kenőcsöt, Lilike attól fogva azzal kenegette a picike ujját és környékét.

Azonban a pirosság nem múlt el, viszont a duzzanat nőttön nőtt.

Ekkor már dr. Édes is jobbnak látta összecsomagolni a csecsemőt, és bent, a klinikán egy idősebb, tapasztaltabb kollégájának megmutatni a már lüktetőre dagadt ujját. Az idősebb kollégája hümmögött, nyomkodta a baba ujját. Mihály visított, az idősebb kolléga gondterhelten csóválta a fejét.

A vérvétel és egyéb vizsgálatok egykettőre kiderítették, hogy a Mihály testébe jutott kórokozók súlyos csontvelőgyulladást, osteomielitist idéztek elő.

Lilike agyában ez a szó, hogy osteomielitis, örökre bevésődött.

Közölték a kétségbeesett szülőkkel, hogy fel kell készülni a legrosszabbra. Mihály meg fog halni.

Dr. Édes további kollégákkal konzultált, bent járt a professzornál, akinek gyermekgyógyászat-tankönyvéből tanították ezt a diszciplinát fél Európában, de ő sem tudott mondani semmi biztatót. A tudomány mai állásánál...

Lilike nem akarta elhinni, hogy ez vele megtörténhet. Hogy ez vele történik meg. Bennfentességüknek köszönhetően engedélyt kapott rá, hogy a klinikán maradjon. Ült Mihály rácsos ágyacskája mellett, nézte a lihegő, erőlködő testet. Értette is, nem is, mi zajlik körülötte. Itt van ez a kis lény, a második terhességének jutalma, aki máris készül itt hagyni őt. Mit vétett vajon? Mindez pusztán véletlen, vagy tényleg létezik valamiféle felsőbb hatalom, aki oszt-szoroz, és most úgy döntött, hogy erre a csöppnyi Mihályra nincs szüksége, s a szüleit, de különösképpen őt, Lilikét örök szomorúságba és gyászba taszítja.

A zöld csempés kórterem hol kitágult, hol összeszűkül, mintha megint egy test volnának Mihállyal, de nem úgy, mint a terhessége idején, hanem mindketten egy másvalaki testében kucorogva, aki most szépen elemésztí őket.

A professzor nagypapa, akinek nevét Lilike nem engedte gyermekének adni, utolsó szalmaszálként megszerzett egy olyan antibiotikumot, ami még nem került forgalomba. Tudós kollégája félig-meddig titokban a rendelkezésére bocsátott egy adaggal, amit a fővárosból induló gyorsvonat masinistájának a kezébe nyomtak: vigye, talán ezzel még megmenthetik egy kisember életét.

Megmentették.

A gyógyszer tette-e, avagy mégiscsak a felsőbb hatalom (e téren Lilike anyósa magának tulajdonította a sikert, hiszen oly erősen imádkozott), de a harmadik napon a kiságy fölé hajló arcok feszültsége engedett, sőt, halvány mosoly jelent meg a szigorú szájak szélén.

Lilike nem tudta, milyen lesz majd, ő csak egyet akart, ne legyen itt vége. Azt, hogy mi vár rá, nem sejthette, csak azt, hogy abban a bármilyen jövendő életben ott lesz neki Mihály.

Ennek a bármilyen jövendőnek aztán sok állomása volt, amelyeknek főképp Lilike és Mihály maradtak a főszereplői. Természetesen ott volt dr. Édes is, halálukig a nagyszülők, majd Mihály két öccse, de alapvetően mindig is Lilike és Mihály alkottak párt.

Az új kezdet után csupán annyi vált bizonyossá, hogy Mihály nem hal meg. Nem most hal meg. Bár, amint kimondatott, hogy életben marad, Lilike többé el sem tudta képzelni, még félelem gyanánt sem, hogy a fia meghaljon. Kivilágosodott a kórterem, a függönyön átsütött a tavaszi nap. A kórlapokon maga dr. Édes vezette kódexszerű kézírásával a kezeléseket, az állapotváltozásokról szóló, latin szavakkal teletűzdelt leírásokat.

Az osteomyelitis örökszó maradt, mindennek az alfajaként, de az ómega már messze röppent, megannyi egyéb betűnek engedve át a terepet.

Mihály testének, főképp végtagjainak elváltozásai egykettőre szemmel láthatókká váltak, majd további röntgen- és manuális vizsgálatok nyomán végképp bizonyossá vált, hogy a kórokozó súlyos rongálást végzett a kisbaba combfejeiben és a többi ízületeiben. Azt, hogy esetleg az agyában tett-e kárt, ennyi idős korban képtelenség és felelőtlenség lett volna megmondani.

Lilike nézte, nézte Mihályt, és nem csupán azt érezte, hogy a legszebb baba a világon, de abban is biztos volt, hogy akinek így csillog a szeme, annak nem lehet semmi baj a fejével, talán a lelkével sem.

Lilike a második világháborúba született bele. Katonatiszt apja hosszú hadifogságot szenvedett, őt és bátyját az anyjuk egy isten háta mögötti faluba vitte a nagypapához. Itt telt a gyerekkora, amit aztán úgy emlegetett, évtizedek múltán is, hogy én csak egy butuska, falusi kislány vagyok. Ez korántsem volt igaz, ráadásul kiderült, hogy a hangja egészen különleges. Miután az apja hazatért a Szovjetunióból, valamiféle baráti segítség folytán sikerült beköltözniük a közeli kisvárosba, ahol ugyan nyomorúságos körülmények között, de mégiscsak a civilizáció közelében laktak. Lilike gimnáziumba járhatott, és a hangját is képezhetette. Öreg, még monarchiás polgárlánykákon edződött énektanárnők vették kezelésbe. Különösen az egyik

kardoskodott amellet, hogy Lilike, amint csak teheti, meneküljön el a kisvárosból, és vágjon neki a fővárosnak. A szülei azonban ezt nem támogatták, és még abba is nehezen egyeztek bele, hogy eggyel alább adva az igényeket, Lilike az érettségi után a mindössze ötvenhét kilométerre fekvő nagyvárosba költözzön. Végül is belátók voltak, nem akartak mindenáron lányuk beígért karrierjének kerékkötői lenni. Fiuk, Guszti, Lilike bátyja, akit amúgy is mindenekfelett imádtak, a városkában maradt, hiába, hogy Lilike őt is győzködtte, jöjjön el onnan, mert az iszákos cimborák társaságában csak elkallódik.

A nagyvárosban Lilike előtt valóban kinyílt a világ. Egy újabb idős énektanárnő vette kezelésbe, aki szintén nagy reménységnek nevezte. Lilike főiskolára járt, új emberekkel ismerkedett meg. A családban, akiknél albérletet talált, vele egyidős fiatalok laktak, akikkel egykettőre összebarátkozott. Szerencséje is volt, mert épp akkoriban alakult egy új kamarakórus, ahol Lilike rövid időn belül házi üdvöskévé vált. A megyei újság egy híradás alkalmával egy teljes mondatot szánt a „szép hangú ifjú énekesnő” méltatására.

A falusi kislány mintha rátalált volna a saját útjára, és annál is jobban elboldogult a nem is annyira nagy nagyvárosban, mint valaha is képzelhette.

És akkor egy decemberi előkarácsonyi összejövetelen megismerkedett dr. Édessel. Ha minden már-már gyanúsan jól sikeredett Lilike életében, az udvarlás, a házasság után más fordulatot vett.

Ahogy Mihály cseperedett, minimum két dolog szinte rögtön világossá vált. Az, hogy szellemileg nem sérült, ugyanakkor testi adottságai többszörösen is korlátozottak. Két combfeje teles elpusztulása miatt bicegve járt, jobb karját nem tudta kinyújtani, bal kezén a középső ujjja, ahol az egész betegség elkezdődött, görbe maradt. Az orvosok, és ilyen tényleg szép számmal akadt a család ismeretségi körében, különböző diagnózisokat állítottak fel a lehetséges kifejeletet illetően. Egyikből sem hiányzott az a tétel, hogy Mihályt időben operálni kell majd, hogy amit lehet, ortopédiai vonalon valamiképp helyre farigcsálják.

Mihály ezekkel az adottságaival együtt is olyan eleven volt, mint a csík. Szakadtalanul a nyomában kellett lenni, arra figyelni, hol kódorog, mit művel éppen. Lilike életében az osteomyelitis súlyával majdnem egyenértékűvé vált az a nap, amikor egy verőfényes délelőtt csöngettek, és a nyitott ajtóban egy idegen férfi állt előtte. Nem egyedül érkezett: Mihály kezét fogta. Két utcával odább, a zsinagóga előtt lett figyelmes a jellegzetes járású legénykére, aki nagy elszántsággal igyekezett valahová. Mivel itt lakik

az utcában, mondta a férfi, rögtön tudta, hogy itt valami nem stimmel. Hogy úgy fejezze ki magát, elkapta Mihályt, és hazahozta.

Lilike kővé dermedve hallgatta az elbeszélést, hosszú percekig képtelen volt felfogni, mi történt. Mihály, az ő fia, aki majdnem meghalt, de nem halt meg, most majdnem elveszett, de nem vészett el. Mi ez az egész? Megint feltolult benne a kérdés, hogyhogy mindez vele esik meg, vajon mivel szolgált rá? Vagy nincs is semmiféle magyarázat, csak a szikár tények. Igen, el volt foglalva a mosással. Igen, valaki nyitva hagyta a kaput. Kulcsra sem zárták, sőt, valószínűleg becsukva sem, hiszen Mihály nem éri fel a hatalmas rézkilincset. Egyszerűen nyitva volt. És Mihály kíváncsi. Kíváncsi a világra, mint mindenre. Mindent kinyit, fogkrémes tubustól kezdve hűtőszekrényig. Felfedez. Pont egy résnyire nyitott kapun ne surrana ki? Hát persze hogy kisurran. Ő, Lilike nem surrant el azonnal, amikor a szülei engedték, hogy menjen? De, ő is ment. Talán nem is elég korán. Mihály nem kérdezett, mert még nem tud kérdezni. Voltaképp majdnem helyesen cselekedett. Inkább örülni kellene, hogy megy. Hogy egyáltalán menni tud. És ki akar bújni a kapu mögül.

Erre gondolt Lilike, mégis potyogtak a könnyei, miközben teregetett, és Mihály a nagy kaland után már békésen szunyókált a rácsos ágyában.

Aztán megszületett Sándor, és újabb pár év múlva Balázs. Lilike két kisebb gyermekét is nagyon szerette, és a tőle telhető odaadással nevelte őket. Ám a kapocs, ami közte és Mihály között alakult ki osteomyelitis fedőnév alatt, mindennél erősebbnek bizonyult.

Mihállyal másképp kellett törődni ugyanis. Eleven volt igazából, és ebben nincs túlzás, rossz kölök, akire ugyan különböző csínyjeinek pillanatában nagyon lehetett haragudni, de ahogy nézett rá nagy barna szemével, rögtön meg is bocsátotta minden gáztettét. Mihály estére elfáradt, és éjszakánként fáj a lába. Lilike úgy aludt, mint a nyulak. Folyton fülelt, és ha a gyerekszobából nyöszörgés hallatszott, néha kiáltozás, már kelt is. Dr. Édes aludt, mint a bunda, nem akarta zavarni ilyesmivel a férjét, aki heti egy-két alkalommal amúgy is ügyelt a klinikán. Lilike ment, át a falatnyi előszobán át a gyerekekhez. Odaült Mihály ágyának szélére, masszírozta a lábát. Közben esetleg dúdolt még, Mihályka, ó, aludj már... Ő maga is félig elszenderedett, csak a keze járt, egyre ernyedtebb ujjai. Ha Mihály felnyögött, kicsit ráerősített, aztán szép lassan elengedte a sovány kis combot, és visszaóvakodott az ágyába. Egy-egy fárasztóbb nap után megesett, hogy háromszor-négyszer is felsírt Mihály, és Lilike mindannyiszor felkelt, oda ment és masszírozott, simogatott.

Dr. Édes, Sándor és Balázs aludtak, csak ők voltak ébren, ők ketten.

Reggel pedig ment Lilike az iskolába tanítani. Szép hangját, amiről valaha a megyei napilap megemlékezett, ott vesztegette el a krétaporban és az órák meg őrsi foglalkozások során.

És még mi egyéb várt rá.

Az ortopéd professzor, aki a professzor unoka Mihályt magától értető-dőn vonta saját hatáskörébe, a gyermek négyéves korában jelentette ki, eljött az idő, hogy műtéti úton próbáljanak javítani a tartásán és a járásán.

Lilike kétségbeesett. Az eszével ugyan felfogta, mindez Mihályért történik, és a sok okos doktor bizonyára csak jót akar. Arra is gondolt, az egészségi aspektuson, a fizikális tényen túl Mihály lelkének sokat számít majd, hogy esetleg kevesebbet csúfolják. Lilike nehezen viselte, hogy nem csupán bámulták őket, még a felnőttek is, de Mihály rendre megkapta a magáét a vele egykorúaktól a játszótéren, a német óvodában, azt vágták a fejéhez, hogy gnóm, béna, torzszülött. Tudta, hogy voltaképp ezzel nem kellene foglalkozni, hiszen a fia se nem gnóm, se nem béna, se nem torzszülött. De hogyan kezdje el magyarázni egy sereg vigyorgó, vadóc gyerekeknek? Mihály mindeközben, mivel ő is úgy tudta, hogy se nem gnóm, se nem béna, se nem torzszülött, csak még nem volt olyan ösztönösen bölcs, mint Lilike, a maga módján próbált elégtételt venni. Verekedett és üvöltözött, de ezekből a csetepatékból győztesként kikerülni kevés esélye volt, mert elgáncsolták, ellökték vagy egyszerűen csak elszaladtak előle, és tíz méter távolságból kiabáltak rá mindenfélét.

Dr. Édessel is megvitatták ezeket az eseteket. A férje azt mondta, szomorú ez, de nincs mit csinálni, az emberek már csak ilyenek. Dr. Édesnek sem volt egyszerű, persze, Lilike tudta ezt. A saját professzor apja mellett nőtt fel, ahol megtanulhatta, már csak a történelem viszontagságai, a menekülések, nélkülözések miatt is, hogy az élet egyik sarkköve a tűrés, a másik a feladatteljesítés. Emellett még sok egyéb apróság létezik, de azok valójában csak kiegészítések.

Lilike mindig azzal biztatta Mihályt, kissé ahhoz hasonlóan, ahogy Jézus Krisztus sóhajtott fel a kereszten, hogy Mihály, ne foglalkozz velük, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit csinálnak.

Talán a műtét, a műtétek ezt a bajt is orvosolják, vélte Lilike.

A műtétek miatt Mihály majdnem két teljes évre eltűnt az ortopédiai osztály kórtermeiben. Lilikének furcsa volt a visszatérés. Annak idején, mindössze négy éve, de mintha a világ kezdetekor, közvetlenül az ősröb-banás után történt volna, csak az örületbe hajló szorongást érezte, és mi-

után nem tudott mást tenni, egyre csak azt hajtogatta, nem történhet meg, nem halhat meg, élnie kell. Most semmi sem fenyegette, sőt, félig-meddig jutalomutazással ért fel Mihály kórházba vonulása. Csupa szépet ígértek, csupa jót, aminek már előre örülni lehetett.

De ez a sok szép és jó csak ott, egyedül bent, az ortopédiai osztály bugyraiban valósulhatott meg.

Egy nagy, tízágyas helyiségben hagyta Mihályt. A fal mellett álló rácsos ágyakban gyerekek kucorogtak, lányok, fiúk vegyesen. Ki már műtét után, begipszelve, felpolcolt lábbal, kitámasztott karral, a többiek csak vártak, és nagy szemeket meresztettek az őket körbevevő, megszokhatatlan világra.

Lilikét itt érte a legszörnyűbb megrázkódtatás, ahogy Mihály ordítani kezdett, amikor első ízben kezdett búcsúzkodni tőle. A csecsemő Mihály annak idején csak feküdt, és annak is örülni tudott, ha reszelős légzését hallja. Ráadásul többnyire vele lehetett, legalábbis napközben. Itt most erről szó sem lehetett. Két látogatási nap volt, kedden és szombaton, akkor jöhettek be a szülők öt és hat óra között.

Mihály ordított. Visított. Üvöltött. Könnyben úszó szemmel rázta a kiságy rácsát. Lilike erre nem volt felkészülve. Hiába, hogy a többi síró-rimánkodó gyerek sem volt képes elviselni, hogy apu és anyu elmegy, mindezt tán meg sem hallotta. Csak Mihályt látta a lépésenként távolodó kiságyban, de a hang, a halálosan rémült fia hangja nem csitult, nem halkult. Ott volt a fülében, amikor a linóleumpadlós folyosón majdnem futva távozott, akkor is hallotta, amikor a lift lefelé zörgött vele, és ugyanúgy hallotta az utcán.

Otthon sem szabadult tőle. Sándor és Balázs hangja, gügyögése, bármennyire is igyekezett rájuk koncentrálni, nem tudta teljesen elnyomni Mihály visítását. Éjjel is fel-felrebbent erre a távoli, kórtermi hangra. Menynyivel jobb lett volna, ha Mihály a szomszéd szobában nyüszít fel, és kéri sírós hangon, hogy jöjjön, mert fáj a combja. Felült, félig kitakarózott, jobb lábát már leeresztette a parkettára. De most hirtelen csönd lett. Senki sem hívta. Csak amikor visszafeküdt, és fejét a párnára fektette, akkor kezdett el újból üvöltöteni Mihály.

Ráadásul Mihálynak ügyei voltak a klinikán. A cirkuszok miatt áttették egy háromágyas felnőtt kórterembe. Ott jobban érezte magát, a marcona férfiak megörültek, hogy elszórakoztathatták. Mihály néhány nap múlva úgy káromkodott, hogy bármelyik vajúrnak becsületére vált volna. Sajnos, Mihály ezt az új tudományát a teljes orvosi stáb, és elsősorban a professzor úr irányába is használta. Nem volt vele nagy sikere. Lilike és dr. Édes szégyenkezett, de ugyan mit tudtak volna tenni? A legkacifántosabb eset alkal-

mával Mihály aznap műtött, épp csak éledező, vele beszélgetni emiatt képtelen szobatársát dobálta meg mindennel, ami a keze ügyébe került. A vacsora maradékával, evőeszközzel, játékaival. A szülei megint csak ott álltak lehajtott fejjel a főnővér, az inspekciós orvos előtt. De Lilike közben arra gondolt, akármekkora szégyen is ez, már ami az ő fejükre hull vissza, megérti Mihályt. A fiának igaza van, igaza van abban, hogy valamiképp el kell mondania, mit érez, benne milyen érzések dúlnak. Mindent el akar dobálni magától, ami megkeseríti az életét.

Dr. Édes a maga módján próbálta vigasztalni feleségét. Továbbra is a célra, a racionális okokra helyezve a hangsúlyt. Érvelésének lényege egyet jelentett azzal, hogy ennek meg kell lennie, nem csupán Mihály, hanem mindannyiunk, az egész család érdekében.

Az operációk jól sikerültek.

Előbb a jobb csípő, azután néhány hónap elteltével a bal. Majd valamivel később ugyanebben a sorrendben kiszedték Mihály lábából a rögzítő vasakat és csavarokat. Dr. Édes elmagyarázta, hogy ezek a fémek igazából nem vasak, hanem platinalemezok és csavarok, de Lilikét ez a minőségi ugrás nem hatotta meg túlságosan. Együtt szenvedett Mihállal, noha érezte, az ő szenvedése kismiska a fiához képest; ráadásul nem szabad kimutatnia. Legalábbis előtte semmiképpen sem.

Mindig, minden panasz, gyermeki sírás során azzal vigasztalta, meglátja, hogy mennyivel jobb lesz. Majd. Egyszer. Lilike ezt az egyet igyekezett teljesen átvenni dr. Édestől. Elvégre a világon minden, egy gyermek folyamatos operálása csakis azért történik, hogy aztán jobb legyen.

Vagy nem?

Dr. Édes halála után egy évvel Lilike nagyon beteg lett. Ugyanaz a vese-nyavalya jött elő nála is, ami korábban elvitte a nagybátyját, majd az anyját is. Súlyos műtét várt rá: egyik veséjét, ami felmondta a szolgálatot, bizonyosan el kellett távolítani, míg a másikat is megfarigcsálták, abban a reményben, hogy a cisztáktól kipucolva működőképes marad.

Dr. Édes barátai, tisztelői, akik persze mind kollégái voltak, nagyon igyekeztek, hogy Lilikét megfelelően ellássák. Aztán ahogy ilyenkor lenni szokott, pont most ütött be a baj. A sikeresnek mondott műtét éjjelén Lilike belsőjében hirtelen vérzés kezdődött. A főorvost hajnalban ugrasztották, és az épp csak összevarrt sebet újból felnyitva folytathatta a délelőtti műveletet.

Mihály az intenzív osztályon láthatta újra Lilikét. Beöltöztették köpenybe, nejlonpapucsba. Lilike sem nézett ki különbül. Csövek és érzékelők lógtak ki a testéből. Sápadt volt, és csapzott.

Alig motyogva közölte, hogy az anyja is hatvanhét évesen halt meg, ettől félt, és tessék.

Mit tessék, mordult rá Mihály. Ha mindenki akkor halna meg, mint az anyja vagy az apja, szép kis világ lenne.

Nem tehetek róla, így éreztem, suttogta Lilike.

Hülyeség, mondta Mihály, aki negyvenhárom éves korára kizárólag aszerint élte életét, ahogy annak idején Lilikétől hallotta: minden jó lesz. Ebben kell hinni. Aztán, ha jön a baj, majd lehet sopánkodni. De előbb nem. Minek.

Lilike hiába volt tényleg épp hatvanhét éves, amikor beütött a vesebaja, nem halt meg.

Pár nap után visszakerült az osztályra. Mihály minden nap ment hozzá, napjában kétszer is, ha ráért. Olyan szócickekkel szórakozta, hogy Lilikéből is vese-lényi lett, vese-vese mátká, pillangós határba... És Lilike nevetett, nevetve szenvedett, azt mondta, „Jaj, rémes vagy, gyermekem, jobb is, ha elmegy, mert még a nevetésbe halok bele a végén.” Még jó, hogy a végén, tromfolt rá Mihály, egész biztos, a végén halsz meg. De az még odébb van.

Akkorra már csak Mihály lakott a városban, két öccse közül az idősebbik az ország másik csücskébe, a legifjabb külföldre költözött. Ketten maradtak egymásnak Lilikével, és Mihály néha gondolt rá, hogy ez jól van így. Valamiképp kiegyenlítődnek az élet dolgai, mint a közlekedőedények. Egykor Lilike közlekedett hozzá, most ő közlekedik Lilikéhez.

Tény, hogy nem halt meg az anyja ugyanolyan idősen, mint a nagyanyja, de a betegségek és ezek révén a kórházi látogatások egyre szaporodtak. A húgy-, majd a hamarosan jelentkező legúti és szívpanaszok egy-egy alkalommal fura, zavart szellemi állapottal is társultak. Mihály egyik nap úgy lépett be a kardiológiai osztály kórtermébe, hogy Lilikét lekötözve találta, és közben altatásban tartották. A főnővértől és az inspekciós orvostól tudta meg, hogy Lilike egészen váratlanul ideges állapotba került, sikítózni kezdett, hogy megölték a több éve halott férjét és Mihályt, nézzék meg, ott fekszenek kint az erkélyen. Valamelyik ápoló válasza különösen felbőszíthette, mert állapotát meghazudtoló fürgeséggel pattant ki az ágyából, és az első keze ügyébe eső tárggyal, egy gyógytornánál használt, hajlékony műanyag rúddal püfölni kezdte a nővérkét. A tetejébe nyomdafestéket nem tűrő szavakkal illette a szemét gyilkosokat.

Lilike érdekes módon csak módjával szégyenkezett később, amikor már régi tudatához visszatért, és maga is értesült az általa elkövetettekről. De hát ott feküdtetek holtan apáddal, mondta kerek szemmel, és mutogatott az erkély felé, mintha konkrét bizonyítékkal szolgálna.

Aztán hazakerült, és folytatódott az élet, majd be kellett vinni a pulmonológiára, mert nehezen kapkodta a levegőt, ott kicsit beállították, és megint haza lehetett vinni.

Kellett ez nekem?, meredt maga elé Lilike, amikor lezöttyent az otthoni fotelbe. De még inkább neked... Nem lett volna jobb, ha akkor, hatvanhét évesen tényleg elvisz az ördög?

Mihály ilyenkor sem volt hajlandó érzelmes húrok pengetésére. Kellesz is te az ördögnek, jó leszel még itt, például nekem. Ha ugyan nem én vagyok maga az ördög.

Elkacarásztak az efféléken.

Lilike lassacskán mindig összeszedte magát, és megkérdezte Mihályt, mit főzzön neki, valami finomat, amit igazán szeret. Mihály pedig azt felelte a telefonba, hogy gulyáslevest, csigarétest, hagymás húst, rakott káposztát.

Lilike tűrőképessége vitathatatlanul hanyatlott. Panaszkodott és panaszkodott, majd még rátett egy lapáttal, és még inkább panaszkodott.

A telefonba csak ennyit mondott többnyire felütésként arra kérdésre, hogy van: Fájok...

Ez lett a létállapota, és legfeljebb annyit moccant ide vagy oda, hogy kevésbé fájok vagy nagyon fájok. És persze felemlegette azt a bizonyos hatvanhetedik évet is. Minden mennyivel egyszerűbb volna már.

Eközben Lilike, és ez nem csupán mellékkörülmény volt, külsőleg szinte alig öregedett. A haja barna maradt, az arca kerek, voltaképp ráncatlan, és ha jobb passzban érezte magát, húsz évet is letagadhatott volna. Aminek, valamiféle furán tekeredő gondolatsornak köszönhetően, egyáltalán nem örült. Nem örült annak, hogy a külseje egyáltalán nem sugározta azt a sok nyavalyát és tengernyi szenvedést, amit érzett.

Mihálynak és néhanapján hazlátogató két másik fiának minden dicsérő szóra azt felelte, kezeit a hasára téve, mint a kismamák szokták: Nem tudjátok, mi van itt belül...

Lilike sem tudta pontosan, de érzett ezt-azt. Fájásokat, szúrásokat és főképp azt a gomolygó félelmet, hogy mikor jön a következő csapás. Fixa ideái lettek, hogy az egyszerű vizsgálatok, dr. Édes egykori kollégái és tisztelői által baráti hangon intézett vizsgálatok és mosolygós vállveregetések nem

tárhatják fel a bajait. Ultrahangra vágott, CT-re vágyott, majd, mivel nyilván hallotta valahol, mint végső lehetőséget, teljes testszkennerre, mert csak úgy, összefüggéseiben lehet kideríteni, miképp állnak a dolgok.

És mindeközben ügyei voltak, szinte menetrendszerűen. Elcsúszott a plázában a mozgólépcsőn; begyulladt egy foga; elvágta az ujját; kis autója tetejére ráesett egy cserép. Csupa efféle.

Nem hiszitek el, milyen peches vagyok!

Mihály feladata nem pusztán az volt, hogy ezeknek az ügyeknek az adminisztratív oldalát intézze, hanem nem ritkán már az érzéketlen, szinte goromba őrmester bőrébe bújva terelgesse Lilike sötét gondolatait.

Szépen süt a nap? Süt... Tudsz járni a két lábadon? Tudok... Finom ebédet ettünk? Hát, igen, de...

Az ilyen „de”-ket kellett könyörtelenül irtani.

És Mihály ebben könyörtelen volt. A „de”-k, a hatvanhét év és a „Ti nem tudjátok, mi van ott belül” emlegetése szinte állandó rituálévá vált. Cserébe zajlott Lilike abriktolása, hogy ne hagyja el magát, mert ha nem megy, nem mozog, akkor még inkább elnehezedik, még kevésbé bírja majd a járást, és az kinek lesz jó. A frontokra ne is hivatkozzon Lilike. Frontok mindig vannak, jönnek és mennek. Viszont az idő csak megy, nem jön.

Évek teltek így, szép lassú suhanással.

Amikor a februári születésnapok alkalmával Lilike köré gyűlt a család, tényleg kivirágzott. Fiai, menyei, unokái egyenként biztosították afelől, hogy jobban néz ki, mint bárki néni, akit ismernek, legyen szíves, ne ellenkezzen. Ilyenkor kevésbé ellenkezett. Még azt is elnéző mosollyal vette, amikor Mihály a nyolcvanadik születésnapot emlegette, ami, tény és való, már közelebb volt, mint az a bizonyos hatvanhetedik, amikor olyan eltökélten meg akart halni. Azért hozzátette: Na, azzal csak várjunk. Biztos, hogy olyan nagyon akarod, hogy addig éljek, drága gyermekem?

Ha kissé ellágyult, Mihályt így nevezte, esetenként, ha még inkább ellágyult, drága magzatomból lett elsőszülöttjéből. Akiért valaha annyit aggódott, akit annyit ápolt. Néha megkérdezte Mihályt, neki nem fáj-e a lába, bírja-e a strapát, nem kéne vizsgálatokra, tornára, masszázusra járnia. Mihály általában nemmel felelt, bár tanító célzattal azért megemlítette, hogy bizony ő is végez bizonyos gyakorlatokat, és esténként, ha nincs végletesen cudar idő, tesz egy legalább félórás sétát. Lilike ingatta a fejét, majd kibökte: Jó vicc, könnyű annak, aki bírja. De az én csontjaimmal...

És akkor berobbant a koronavírus.

Ami mindent záró- és idézőjelbe tett, egyben felülírt a félelmetességével. Lilike is azt suttogetta: Hallod, erre azért nem számítottam, hogy még egy világvjárványt is megérek.

Akár büszkélkedésnek is hathatott. Ha hatvanhét évesen meghal, ebből nagyon kimarad.

Végképp Mihályra maradt minden. Hosszas telefonálások alatt született meg a bevásárlási lista, amit a megfelelő idősávban tudott teljesíteni. Amikor a boltba ért, még legalább három-négy hívás érkezett Lilikétől. Mihálykám, mondta kapkodva, mint aki lekési a pillanatot, olyan kerek szemű tarhonyát hozzá!... Lágy sajtot, de valami rendeset, nem baj, ha drága... Kapszulás mosószer... Valami édes kontyálávalót... Biocitromot...

A túlélés e hétköznapi, némiképp földhözragadt aspektusa, amikor nem ilyen-olyan nyavalyák legyőzése, hanem a kamra feltöltése válik elsődlegessé, Lilikét is megacélozta. Az egészségügyi sóhajok, a panaszok azért nem maradtak el teljesen. Mindezt megfelelően alátámasztandó, Mihálynak rendszeres jelenése volt a patikában, ahol Lilike TAJ-számának birtokában a felhőbe felküldött recepteket kiváltva majdnem akkora szatyrokkal tért meg, mint amikor a szupermarketekben járt.

Lilikét elégtétellel töltötte el a zsákmány hazaérkezése.

Tessék, láthatod... Nem akarod elhinni, hogy milyen rozoga anyád van. Mihály hajthatatlan maradt.

Biztos nem kéne ennyi gyógyszer zabálni, jelentette ki rendre. Akkor már inkább libaszír jól megsózva, lilahagymával.

Lilike évődve kacarászott.

Ugyan a teljes testre kiterjedő CT-ről az adott körülmények között lett, de az orvosságok garmadájához úgy ragaszkodott, mint az élethez magához.

Anyám, állapította meg Mihály, aki több mint egy évtizeddel korábban szinte vágyta, de legalábbis várta a halálát, most félni kezdett tőle. Mintha a járvány, akármekkora eseménynek számít, voltaképp az egész emberiség számára, méltatlan halál lenne. Itt, a nyolcvanadik év küszöbén nehogy már egy ilyen kéretlen, ki tudja, honnan szalajtott vírus végezzen vele. Vannak Lilikének pompás saját, jól bejártott bajai, amiket ismer, amiket, kis túlzással, szeret, majd az egyikük elvégzi, amit el kell végeznie.

Ám most ez is „majd” lett. Nem, nem most. Hiszen most olyan sok fontos, érdekes történik.

Ettől függetlenül nehéz volt. A bezártság, az egyre aggasztóbb hírek, a halálesetek, a lélegeztetőgéptől, a fulladástól való félelem. Maszkban állni

a lakás ajtajában. Mihály átadta a szatyrokat, kosarakat. Lilike megkérdezte: Mivel tartozom, édes gyermekem? Mihály a kisebb adagoknál csak legyintett, mondván, a cég ajándéka; ha sok cucc volt, mondott egy összeget, ami kevesebb, mint amit ténylegesen fizetett. Lilike nagy méretű tárcájából óvatos ujjakkal húzta elő a bankjegyeket. Közben sóhajtozva fújta a magáét: Hát jól van, ha ennyi, akkor ennyi. Mit lehet tenni, örüljünk, hogy nagyjából kapni mindent, meg aztán, mi másra is költeném, egyáltalán nem sajnálom a pénzt.

Mert lett is pénze Lilikének, bár nem nagyon akarta.

Nagyon nem így akarta.

Ebben a rémes évben lélegeztetőgépre ugyan nem került, a csontjai is alig fájtak jobban, mint korábban, mégis erősen korlátozottá vált a mozgásában. Nem a járvány miatt. Hanem mert nem hosszabbították meg a jogosítványát. A sok nyűgös ez meg az közepette a háziorvosa elzavarta pszichológiai tesztre. Lilike erre nem volt felkészülve. A maszkviselés kibírható, a limitált kijárási ésszerűsége belátható – de egy vizsga, ahol a magafajta öregasszonynak úgy kell teljesítenie, mint egy felvételiző diáknak, már nem fért bele. Lilike saját bevallása szerint összevissza nyomkodta a gombokat, hezitáló és a legegyszerűbb kérdésekre is fals válaszokat adott, aminek csak egy eredménye lehetett: a visszautasítás. Ami számára abban a pillanatban, amikor rádöbrent, hogy ez mit jelent, súlyosabb csapás volt, mint a vírus. Mihály telefonásaikor a „Hogy vagy, mama?” kérdésre hetekig nem az a válasz érkezett, hogy Fájok..., hanem a „Siratom az autót...”

Mert jogosítvány nélkül a kis autónak, amit még dr. Édessel együtt vásároltak, és hűségesen szolgált Lilikét mostanáig, nem volt értelme. Az egyik szomszéd veje vette meg. Legalább elviszi jó messzire, törölgette a könnyeit Lilike, nem látom itt az utcán állni...

Végképp Mihályra maradt minden fuvarozás, intézkedés, a hébe-hóba esedékes kórházi vizsgálatok menetei.

„Nagyon szégyellem magam”, mondta Lilike egy-egy ilyen alkalommal, de Mihály rögvest letorkolta.

Sétálni voltál kint? Nem? Na, azért szégyelld magad! A mobilt feltöltöttesd? Azt sem? Szégyelld magad!

Karácsony előtt ugyanúgy álltak egymással szemben az ajtóban, mint az utóbbi hónapokban oly sokszor.

„Azért majd valami apróságot mégiscsak...”, motyogta Lilike.

„Nem kell semmi. Én se fogok adni semmit”, jelentette ki Mihály.

„Nekem úgyis te vagy a legnagyobb ajándék”, mosolyogta szégyenlősen Lilike. „Mivé lennék nélküled...”

„És én? Sehol sem volnék nélküled”, szögezte le Mihály, és jelezvén, hogy indulnia kell, az orra fölé húzta a maszkot.

Szentestén csak telefonáltak.

„Aztán ha vége van ennek az egész rémségnek, elvihetnél Nyíregyházára”, mondta hirtelen Lilike. „Valamikor a tavasszal.”

Mihály alig akart hinni a fülének. Lilike ott született, mert katona nagypapa épp ezen a helyen állomásozott a háború alatt. Aztán amikor a kisbaba Lilike fél éves lett, továbbvonultak. Azóta sem látta a szülővárosát. Mihály akárhányszor felvetette, kerekedjenek fel, nézzék meg, miféle helynek a nevét írja oly hosszan születési helyeként kis híján nyolcvan éve, mindig me rev elutasításban részesült. Egy ideje nem forszírozta már.

Aztán hogyhogy?

„Ha már máshová úgysem lehet menni”, magyarázta Lilike. „Így lesz kerek. Nem nagy dolog, de legalább annyit tudok majd, honnan. És hogy hová. Ez jutott eszembe a karácsonyfa tövében üldögélve. Bolond egy anyád van, ugye, édes magzatom?”

2020. 12. 28., 16.07.